

ลวดลายด้ามกริชหัวนกฟังกะปัตตานี

โดย

สมบูรณ์ ธนะสุข

กริชปัตตานีจัดเป็นอาวุธประเภทมีดสั้น (Dagger) ใช้สำหรับป้องกันชีวิต ประดับเกียรติยศ ประกอบพิธีกรรม และเป็นเครื่องรางที่สำคัญอย่างหนึ่ง แม้ว่าจะรับเอาวัฒนธรรมการทำและการใช้มาจากชาวมลายู และชวาก็ตาม ช่างชาวปัตตานีในอดีต มิได้รับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นมาทั้งหมด ได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนจนเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตัวจัดเป็นสกุลช่าง การทำกริชสกุลช่างหนึ่งที่ได้รับการยอมรับทั่วไป ถึงความสามารถในการทำกริชที่ประณีต พิสดาร ทั้งด้านพิธีกรรม และมีมือเชิงช่างที่สามารถถอดใคร่ใคร่ได้อย่างเต็มภาคภูมิ

ด้ามกริช ด้ามกริชแบบปัตตานีเป็นส่วนพิเศษที่มีความงดงามสะดุดตา การแกะสลักอย่างประณีตเสริมให้กริชแบบปัตตานีเป็นที่ชื่นชอบของนักเลงกริชมาก ด้ามกริชชนิดนี้มี 2 แบบ คือแบบตัวเมียและแบบตัวผู้ ตัวเมียไม่มีเขี้ยว ตัวผู้มีเขี้ยว นิยมทำด้วยไม้เนื้อแข็ง แกะสลัก เป็นรูปคล้ายหัวนกในเทพนิยาย มีจมูกงอนยาว ตาถลนดูด้น ปากแฉะเห็นไรฟัน และเขี้ยวยาวชัดเจน บนศีรษะมีหงอนคล้ายมงกุฎใต้คางมีเขี้ยว โดยเฉพาะส่วนหูตรงกรรเจี๊ยก จอน หรือเครื่องประดับส่วนหัวมีลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแต่ละสกุลช่างท้องถิ่น เปลี่ยนลวดลายไปตามความคิดสร้างสรรค์ของช่าง เมื่อมองภาพรวมจะมีลักษณะคล้าย “นกฟังกะ” (Black Capped Kingfisher) ไม้ที่นิยมนำมาแกะสลักทำด้ามกริชแบบนี้คือ ไม้แก้วลูกเล็ก หรือแก้วดีปรี ภาษามลายูท้องถิ่นเรียกว่า “แกยูแกมูนิง” มีเนื้อไม้เป็นสีน้ำตาล และไม้ตาลดำ (กายุตะนะอุง) เนื้อไม้เป็นสีดำทั้ง 2 ชนิด มีคุณสมบัติ เนื้อละเอียด แข็ง เป็นมัน มีน้ำหนัก เวลาแกะสลักเนื้อยึดกันแน่นไม่ฉีกหักง่าย

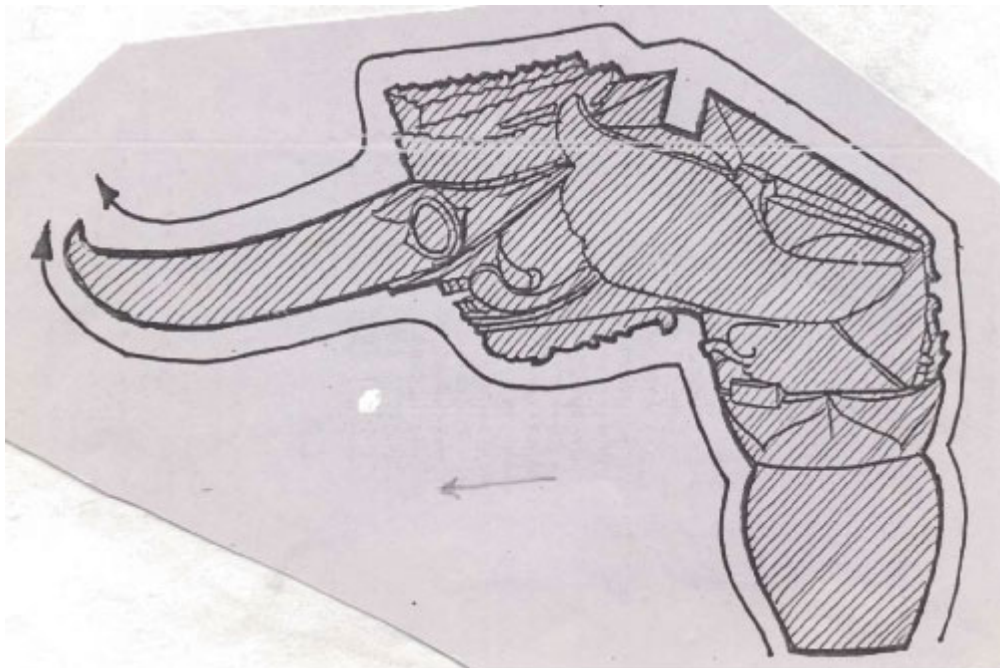
ด้ามกริชหัวนกฟังกะตัวผู้ กับความงามทางศิลปะ

ในแง่ความงามทางด้านประติมากรรม การแกะสลักด้ามกริชแบบหัวนกฟังกะตัวผู้ สิ่งแรกที่พบเห็นคือลักษณะของความงามที่สามารถรับรู้ได้จากการมอง โดยภาพรวมว่าประณีต งดงาม และในแง่ความงามของการจัดองค์ประกอบศิลปะ

พิจารณาจากการมองด้านสุนทรียศาสตร์ ภาพที่ปรากฏด้วยการมองเห็นจะเป็นงานประเภทประณีตศิลป์ ที่งดงาม ทั้งรูปทรงโดยรวม ความลงตัวในการออกแบบ ความประณีตในการแกะสลัก และการประดับตกแต่ง แสดงให้เห็นถึงทักษะ ภูมิปัญญา ฝีมือของช่างที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

พิจารณาตามหลักของการจัดองค์ประกอบ

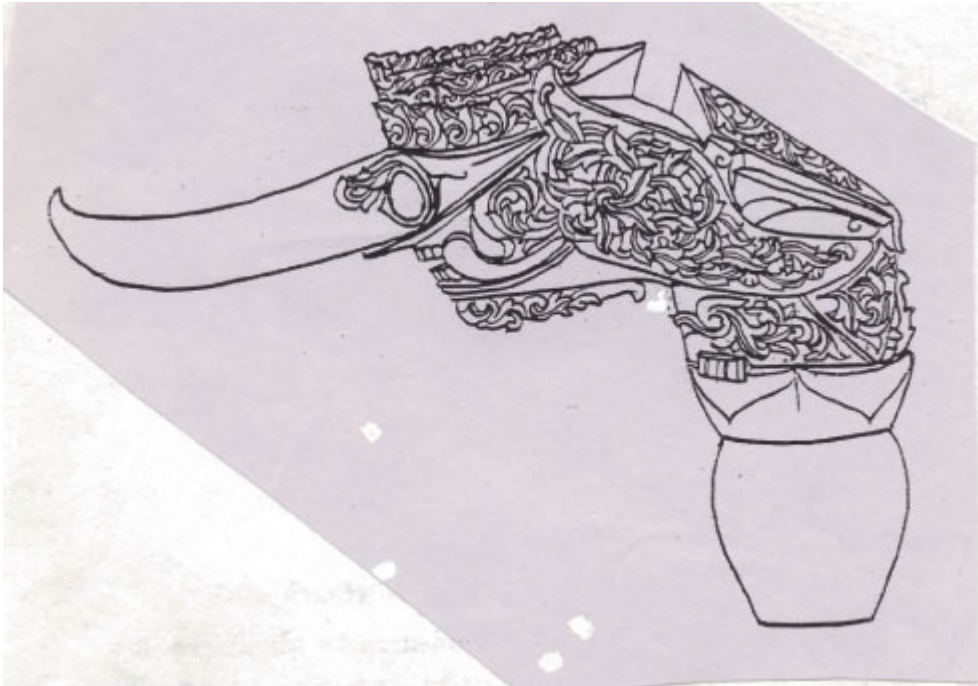
รูปร่าง รูปร่างภาพรวมของด้ามกริชหัวนกฟังกะ จะใช้เส้นโค้งเป็นส่วนใหญ่ แสดงการเคลื่อนไหวทุกส่วนลื่นไหลเป็นไปอย่างมีจังหวะในลักษณะอ่อนช้อยไปยังส่วนปลายจมูก ทำให้รู้สึกพุ่งทะยานไปข้างหน้า

รูปทรง รูปทรงของด้ามกริชหัวนกฟังกะ เป็นทรงกระเปาะกลม โค้งรับกับอุ้งมือ ออกแบบสมดุลย์กันชนิดเท่ากันทั้งสองข้าง ซ้ายขวาเท่ากัน จัดวางตำแหน่งของส่วนประกอบต่างๆเป็นระดับ ให้ความสูงต่ำแตกต่างกัน ทำให้เกิดแสงเงาขององค์ประกอบชัดเจน เน้นให้เห็นความงาม ความประณีต ความมานะของศิลปินมากขึ้นโดยมีรูปทรงโดยรวมคล้ายนกฟังกะ (นกกระเต็น)

เส้น ในรายละเอียดของลายสลัก เน้นเส้นโค้งอ่อนช้อยแทบทุกเส้น ชัดด้วยลายลูกชัด และเส้นตรงบ้างเป็นบางส่วน จึงทำให้โดยรวมมีลักษณะอ่อนช้อยงดงาม แสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัวลายพัฒนาจนเป็นลายท้องถิ่น การออกแบบลายพรรณไม้ ลายเครือเถา ลายเรขาคณิตได้ลงตัว เหมาะสมกับตำแหน่งการสอดใส่ การแบ่งตัว (ลูกชัด) ให้แตกต่าง มีระบบที่แน่นอน พลิกแพลงไปตามความเหมาะสมของพื้นที่แต่ละตำแหน่ง

ทิศทาง ทิศทางของลวดลายสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกส่วน จะส่งเสริม นำสายตาเป็นจุดรวม
ส่งไปยังส่วนปลายจุมูกทั้งหมด ทำให้เกิดพลังในการพุ่งทะยาน เสมือนกับการพร้อมที่จะทะยานขึ้นบินของ
นก หรือการพร้อมที่จะฉกกัดของงูเง่าทำให้เกิดพลังความเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง งดงาม ดูดี้น น่าเกรงขาม

